БАЦЬКАЎШЧЫНА

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“ Цана 1 н. м.

№ 4 (7) 15 лютага 1948 г. год выданьня 2

ЭЎРОПА ГУРТУЕЦЦА

БРЫТАНЦЫ ГУРТУЮЦЬ

Лёндан (ДЭНА-Рэйтар). Міністар замежных справаў Бэвін запэўніў заходня-эўрапейскія нацыі, што Брытанская Грамада Народаў падтрымае прапановы да стварэньня заходня-эўрапейскага адзінства.

Эўропа пашчапалася на дробныя часткі, сказаў Бэвін, і звужэла ў сваіх палітычных плянаваньнях і ідэях. Вялікабрытанія падыходзе да Заходняй Эўропы з адважнай і абсяжнай палітыкай. У разгортаньні гэтае палітыкі Эўропа можа быць пэўная, што Брытанская Грамада Народаў із сваёй духовай шырынёй, гістарычным развоем і вялікімі магчымасьцямі падтрымае гэтае поўнае значаньня намаганьне да міру й стабільнасьці ў старым кантынэнце Эўропы.

БЭНЭЛЮКС ДАЛУЧАЕЦЦА?

Лёндан (ДЭНА-Рэйтар). Лёнданскія дыплёматычныя прадстаўнікі краёў Бэнэлюксу (Бэльгіі, Нідэрляндаў, Люксэмбургу), як паведаміла брытанскае міністэрства замежных справаў, падалі становішча сваіх урадаў у дачыненьні да запраставанае Бэвінам заходня-эўрапейскае вуніі. Дагэтуль яшчэ няма пастановы, сказаў прадстаўнік міністэрства, у якой форме брытанскі праект пакту узаемапамогі, запрапанаваны спачатку толькі француcкаму ўраду, павінен быць пададзены краём Бэнэлюксу.

НЕЛЬГА Й БЕЗ ФРАНЦУЗА

Руан на Люары (ДЭНА). Францускі міністар замежных справаў Бідо заявіў, што нельга стварыць ніякае эўрапейскае вуніі бяз Францыі, але таксама й безь Вялікабрытаніі. На думку вялікіх гаспадарстваў, сказаў Бідо, Францыя неўзабаве пераможа свае цяжкасьці. «Мы мусім старацца, — закончыў ён, — праводзіць палітыку пагаджэньня, як я й заўсёды імкнуўся. Мы мусім стварыць Эўропу без дэмаркацыйных лініяў».

СКАНДЫНАВЫ — НАПАЛАВІНУ...

Штокгольм (ДЭНА). Прэм'ер-міністры трох скандынаўскіх краёў і Ісьляндыі зыйшліся на нараду, каб абмеркаваць пытаньне ўдзелу сваіх краёў у пляне Маршала. Прэм'ер-міністры разглядалі таксама Бэвінаў плян заходня-эўрапейскае вуніі.

Як падаецца з паінфармаваных колаў, прэм'ер-міністры далучыліся да швэдзкага гледзішча й пастанавілі ўвайсьці з заходнімі дэмакратыямі ў гаспадарскае, але не ў палітычнае супрацоўніцтва. У палітычным дачыненьні скандынаўскія краі хочуць захаваць свабоду, каб самастойна абраць шлях найстражэйшага нэўтралітэту.

ІРОНІЯ ДОЛІ

Апошнім часам зьявілася ў сьвеце шмат зацемак аб розных вуніях ды фэдэрацыях паабапал зялезнай заслоны.

Ня так даўно камуністычны кіраўнік баўгарскага ўраду Дымітроў выказаўся даволі станоўка пра плян утварэньня гэтак званай «балканскай фэдэрацыі». Фэдэрацыя гэтая, паводля Дымітрова, мела-б абыймаць: Баўгарыю, Югаславію, Альбанію, Чэха-Славаччыну, а навет Польшчу.

Як-жа паставілася да гэтага праекту Масква, якая гэтак горача выступае супраць бэвінаўскай думкі аб заходня-эўрапейскай вуніі?

Нейкі час ня было на гэта ніякай рэакцыі. Аднак, надовечы маскоўская «Праўда» вельмі войстра скрытыкавала й праект Дымітрова. «Праўда» кажа, што падобныя фэдэрацыі зусім непатрэбныя ў вабставінах Усходняе Эўропы. «Дэмакратычныя» краі Ўсходняй Эўропы (чытаць трэба — апанаваныя камунізмам), паводля «Праўды», павінны разьлічваць і абапірацца на нутраной кансалідацыі «дэмакратычных» сілаў пры агульнай каардынацыі гэтых сілаў Камінформам. Адным словам, Дымітроў, не папытаўшыся ў Масквы, зрабіў заскок і зарабіў па носе, але чаму?

Рэч у тым, што гэткая фэдэрацыя нявыгодная Маскве, якая трымаецца даўно выпрабаванага мэтаду — «падзяляй і валодай». Тым-жа часам магло-б выйсьці так, што ўтварылася-б даволі моцная арганізацыя, хоць і камуністычнай арыентацыі, але самастойная, а галоўнае — **моцная**, а тут, як на злосьць, «плян Маршала», які не дае Маскве супакою, — можа ўзяць дый удацца. Пры гэтым можа вытварыцца й такая сытуацыя, што гэты самы «плян Маршала» якраз будзе надавацца да таго, каб зь яго магла скарыстаць і новая фэдэрацыя. Паспрабуй тады змусіць адмовіцца гэткую моцную арганізацыю, ізза ўжо не якаясь там адна Чэха-Славаччына ці Польшча. Могуць і занаравіцца. Ды ўрэшце: што гэта за нейкі дзіўны сэпаратызм, нейкае новае «сьвяціла», калі ёсьць адзін-адзіны сьветач СССР пад адзіным сонейкам — Сталінам?!

Ужо даўно ведама, навет вераб'ям на стрэхах усяго сьвету, што калі бальшавікі вінавацяць у чым іншых, дык якраз самі гэтага трымаюцца, як п'яны плоту.

Увесь час яны крычаць, што праз «плян Маршала» ЗША хочуць апанаваць увесь сьвет, падарваць самастойнасьць гаспадарстваў і паставіць іх пад свой капіталістычны кантроль. Тым-жа часам ЗША вельмі прыхільна паставіліся да думкі аб заходняй вуніі гаспадарстваў Эўропы. Не баяцца, што гэта можа быць вельмі салідная й моцная арганізацыя, а наадварот — хочуць, каб Эўропа як мага барджэй стала на свае собскія самастойныя ногі. Ня трымаюцца пагляду, што паасобку кажнае гаспадарства лягчэй апанаваць ды падпарадкаваць сабе.

Ня ў інтарэсах ЗША была-б моцная самастойная арганізацыя эўрапейскіх гаспадарстваў, каб Амэрыка імкнулася да поўнага падпарадкаваньня Эўропы, як гэта нам хочуць угаварыць крамлёўскія казальнікі.

Цікава ня гэта.

Іронія долі якраз у тым, што дасюлешнія апосталы марксавае дактрыны інтэрнацыяналыных задзіночаньняў, пасьля 30-гадовага ейнага прапагаваньня, сяньня выступаюць супраць яе. **(Паводля ВВС).**

АПОШНІМ ЧАСАМ

* Амэрыканскае міністэрства замежных справаў у мэмарандуме да СССР вінаваціць яго ў сталым ціску на Турэччыну, у выніку чаго апошняя мусіць і надалей трымаць свае ўзброеныя сілы ў заеннай моцы.

* Генэрал Эйзэнгаўэр канчальна адыйшоў ад пастані начальніка генэральнага штабу амэрыканскае арміі. На ягонае месца запрысяжаны генэрал Брэдлі.

* Прадстаўнік брытанскага міністэрства замежных справаў запярэчыў апублікаванае савецкім тэлеграфным агенцтвам ТАСС паведамленьне, быццам Вялікабрытанія й ЗША зрабілі ваенны саюз із Швэдыяй, Нарвэгіяй і Даніяй.

* Брытанскае пасольства ў Маскве пераслала сваіму міністэрству замежных справаў ліст Молатава, у якім канчальна адхіляецца выезд у Вялікабрытанію 12 савецкіх грамадзянак, замужніх за Ангельцамі.

* Матарызаваныя патрулі грэцкае арміі асачылі ў горах на поўначы ад Атэнаў партызанскую банду, якая была правеўшы надаўна рэйд аж да брамаў грэцкае сталіцы. Банда лікам каля 60—100 асобаў вяла васьмігадзінны бой з жандармамі сяла Пылі за 30 км. ад Атэнаў.

* Францускі габінэт міністраў на адмысловым паседжаньні пастанавіў адчыніць ізноў француска-гішпанскую мяжу.

ДЫМІТРОЎ УЖО САМ СЯБЕ СЬЦЁБАЕ

Софія (ДЭНА-Рэйтар). Баўгарскі прэм'ер-міністар Дымітроў у прамове перад другім зьездам «Айчыннага фронту» сказаў: «Крытычныя выказваньні ў газэце «Праўда» пра маю заяву аб магчымым стварэньні фэдэрацыі Балканскіх і Дунайскіх гаспадарстваў улучна з Польшчай і Чэхаславаччынай, а таксама й Грэцыяй, ды ўстанаўленьні мытнае вуніі між гэтымі гаспадарствамі — зусім абгрунтаваныя й таму, што яны надыйшлі ў вадпаведным часе, становяць карысную перасьцярогу супраць несваячаснага й шкоднага энтузіязму народнае дэмакратыі. Запраўды, гэтыя гаспадарствы не патрабуюць ніякае штучнае й праблематычнае фэдэрацыі або мытнае вуніі. Яны мусяць згуртавацца, каб бараніць сваю незалежнасьць і суверэнітэт ды змабілізаваць і зарганізаваць дэмакратычныя сілы сваіх народаў — заданьні, падчыркнёныя ў дэклярацыі 9-х камуністычных партыяў (камінформу)».

СУСЕДЗЯМ-СВАЯКОМ НА ІХНЫЯ СЬВЯТЫ

Сёлетні год юбілейны ня толькі для нас, але й для ўсіх бадай народаў заходняе часткі былое Расейскае імпэрыі. Вызваленыя рэвалюцыяй 1917 г. ад путаў расейскага царызму, у наступным 1918 г. народы гэныя адзін па адным пачалі даходзіць да праклямаваньня свае гаспадарстваўскае незалежнасьці дый да практычнага адлучэньня ад Расеі. Дык-жа сёлетні 1948 год нясецьць цэлы рад юбілейных рубяжоў трыццацігодзьдзя вызвольна - незалежніцкіх узрухаў шмат якіх народаў — нашых суседзяў, сваякоў і сяброў долі-нядолі ў мінуўшчыне дый сучаснасьці.

Аднымі зь першых трыццацігодзьдзе абвешчаньня свае незалежнасьці адзначалі сёлета (22 студзеня) Украінцы. Нажаль, якраз гэным часам нашая газэта перажывала цяжкі крызіс і часова ня выходзіла зусім, дык мы не маглі належна й своечасна адгукнуцца на тое вялікае сьвята нашых блізкіх суседзяў-сваякоў, такой вялікай супольнасьцяй ды падобнасьцяй гістарычнае долі зьвязаных з намі. Цяперака-ж, 16 лютага, сьвяткуюць 30-я ўгодкі свае незалежнасьці другія, таксама вельмі блізкія нашыя суседзі й сваякі — Летувісы. У сяньняшнім нумары нашае газэты, на іншым месцы, чытач знойдзе адмысловы артыкул аб гэтым, надасланы нам із самых летувіскіх колаў, навет без спэцыяльных захадаў з нашага боку, і зьмяшчаны намі, ужо хоць-бы дзеля гэтага, з асаблівай прыемнасьцяй. Адначасна, ад шчырага сэрца вітаючы юбілянтаў, нам хочацца й самым спыніцца на некаторых мамэнтах, зьвязаных з узаемадачыненьнямі нашых народаў.

Бо ёсьць-жа кардынальныя рэчы, што збліжаюць і навет вяжуць нас зь летувіскім народам. Найперш — гэта пэўны мамэнт даволі блізкога сваяцтва, ужо чыста біялёгічнага навет. Бо гісторыя сьветчыць-жа з поўнай пэўнасьцяй, што ў склад нашага народу, апрача элемэнтаў славянскіх, другую грунтоўнаю складовую часткаю ўвайшоў і элемэнт балцкі — асноўны фармавальны дзейнік сучасных народаў летувіскага й латыскага, прычым уваходжаньне гэтае адбылося ня толькі за часамі гістарычнымі (праз уліцьцё ў наш народ ведамых гісторыі балцкіх плямяў Яцьвягаў і Голядзі), але яшчэ і ў сівой прадгісторыі, пры самым фармаваньні асновы нашага народу. Праўда, сярод нашага грамадзянства гэтае бясспрэчнае палажэньне ня цешыцца аднак асаблівай папулярнасьцяй, дзякуючы ўплывам на шмат якіх нашых людзей сантымэнтальна-хвальшываватага славянафільства зь ягонымі забабонамі ледзь не «славянскага расызму» і культам «славянскае чысьціні» ды з гарачымі спрэчкамі за яе. Шмат каму з гэткіх нашых людзей гэная «славянская чысьціня» і сяньня яшчэ выдаецца нейкім найвышэйшым ідэалам, уцелаўленьне якога яны ахвоча хацелі-б бачыць у нашым народзе, успрыймаючы кажную навет нацемку аб неславянскіх дамешках (ня кажучы ўжо аб асноўных элемэнтах) у ім, як нейкую ледзь не нацыянальную зраду. Тым-жа часам, разважаючы зусім цьвяроза й сьцюдзёна ды ацэньваючы толькі пазытыўна пераважную бальшыню ўзятых намі ў спадчыну ад Славянаў псыхічных рысаў, як здольнасьць да хуткае арыентацыі, да вышэйшых перажываньняў, да ўспрыйманьня абстрактных ідэяў, да паэзіі й мастацтва, пачуцьцёвасьць, ідэалізм і інш. — з аднаго боку, нельга заплюшчваць вочы й на некаторыя рэчы, ня зусім вартасныя, хоць і славянскага паходжаньня (пэўная мляўкасьць часам, нахіл да грамадзкага анархізму й сварлівасьці ды пад.), а з другога боку — ня бачыць цэлага раду мамэнтаў вельмі пазытыўных у нашай нацыянальнай псыхіцы, але выразна балцкага паходжаньня, як глыбіня характару, трывалкасьць, устрымлівасьць, станоўкасьць, упорыстасьць, адпорнасьць на ўсякі націск, навет пэўная сукрытнасьць. Дык поўнае й запраўднае разуменьне нацыянальнае годнасьці ў нас вымагала-б падчыркваць усьцяж ня толькі нашую славянскасьць, але ня менш і балцкасьць. І нарэшце, наагул, ніколі ня варта было-б нам забывацца й на сваё сваяцтва з сучаснымі Балтамі — Летувісамі й Латышамі, ці неяк саромецца яго, пакладаючы ўвесь гонар на суродзтве з аднымі толькі «братамі Славянамі».

Другі й мо найважнейшы мамэнт нашае блізіні й зьвязанасьці зь Летувісамі — гэта спадарожніцтва на вялікім адрэзку гістарычнага шляху нашых народаў у мінуўшчыне, зафіксаванае ў векапомным для нас Вялікім Княсьцьве Літоўскім — мамэнт нагэтулькі

ведамы й прызнаваны ўсімі, што няма патрэбы спэцыяльна спыняцца на ім тут. Трэба падчыркнуць толькі значаньне гэтага мамэнту на сучаснасьць і асабліва на будучыню, ды тую навуку, што выплывае з пэўнага занядбаньня (вольнага ці міжвольнага) яго ў ня так далёкай мінуласьці. І калі некаторыя зь сяньняшніх Летувісаў даходзяць ужо да сьведамасьці, што «адна з важнейшых прычынаў, чаму Летува толькі 22 гады пражыла незалежным жыцьцём» палягае якраз у тым, што «нажаль, яна ня мела больш ля сябе сваіх добрых суседзяў — незалежных Беларусі і Ўкраіны» — дык такую сьведамасьць можна толькі падзяляць і вітаць. Праўда, гэта ня значыць зусім, што ўжо сяньня можна прадзначыць ці хоць прадбачыць, у якія канкрэтныя й практычныя формы павінна выліцца тая навука й сьведамасьць: ці гэта мае быць добрасуседзкае суйснаваньне цалком незалежных гаспадарстваўскіх арганізмаў, ці якія-небудзь, быццам-бы модныя сяньня й на будучыню, камбінацыі фэдэралістычнага тыпу, а калі так, дык якія наймя — ці гістарычна ўжо выпрабаванага камбінату Вялікага Княства Літоўскага (якому, відаць, у пэўнай меры сымпатызуе аўтар зьмешчанага намі сяньня артыкулу), ці вельмі папулярызаванага некаторымі коламі «Міжмор'я», ці яшчэ шырэй закроеных плянаў панэўрапейскага размаху, што сяньня як-бы пачынаюць навет пераходзіць ужо ў сфэру рэальных пачаткаў (ангельская-Бэвінаўская прапанова «Заходняе вуніі»), ці яшчэ іншых якіх (хоць-бы й таго сьцягу гаспадарстваў, што падаецца пад канец успомненага артыкулу). Сяньня гэткія рэчы могуць толькі дыскутавацца, і навет дыскутавацца павінны. У гэткіх дыскусіях трэба ўсебакова абмеркаваць розныя самамагчымыя варыянты, ня толькі з большай ці меншай даўнасьцяй за імі, але й можа зусім новыя, сьвежыя. Упаасобку, варта было-б разважыць магчымасьць, казаў той, «Паўночна-Балтыцкае падковы гаспадарстваў» у складзе Беларусі, Летувы, Лацьвіі, Эстоніі, Фінляндыі, Нарвэгіі, Швэдыі й Даніі, што можа мець у сабе шмат панаднага і ў эканамічным разрэзе, і навет проста ў сэньсе, сказаць-бы, нутраное стабільнасьці, ня маючы ў сваім складзе ніякіх застарэлых ці закаранелых гістарычных варагоў, канкурэнтаў або прэтэндэнтаў на асыміляцыю ды панявольваньне суседзяў. Але гэта наагул справа, якая патрабуе шырэйшага абгрунтаваньня й абмеркаваньня, і мы спадзяёмся зьвярнуцца да яе неўзабаве адмыслова на балонах нашае газэты.

Цяпер-жа хочацца адцеміць яшчэ толькі адно, — што мы падыходзім да ўсіх гэтых мамэнтаў з поўнай шчырасьцяй і гатовасьцяй. Мы заўсёды сымпатызавалі й сымпатызуем нашым добрым суседзям і сваяком. А што да Летувісаў упаасобку, дык ёсьць ці мала мамэнтаў, да якіх мы ставімся навет больш, як із сымпатыяй, і прынамся былі-б далёка не ад таго, каб мець за сабою ці ў сябе падобныя рэчы. Найперш — гэта тое незалежнае іхнае гаспадарстваўскае быцьцё, хай сабе ўсяго 22-гадовае й абарванае цяперака... Колькі-ж багаславенства прынесла яно ім! І мы зусім разумеем ды падзяляем сяньняшнюю іхную тугу па гэных «найпрыгажэйшых гадох», па тым «залатым веку»... І ня менш хочам спадзявацца й жадаць ім звароту гэнага нацыянальнага шчасьця, звароту новага й большвекавіта-трывалага. А гістарычныя навукі шмат якіх мамэнтаў здабываньня гэнае незалежнасьці, пачынаючы хоць-бы ад адважнае й наважнае дзейнасьці слаўнае «Тарыбы», толькі даброй нацыі кіраванае, бязуважнае да розных баязьліўскіх «што скажуць людзі» ці «адзін у полі не ваяка» — і сяньня і для нас могуць быць толькі за ўзор і прыклад. І яшчэ шмат чаго іншага, проста аж зайздроснага часам, як хоцьбы сабе мора... А мова зь ейнай поўнай апрычонасьцяй і арыгінальнасьцяй, што нікому й на дум успасьці ня можа залічаць яе ў дыялекты ці «наречия» розных «вялікіх і магутных»...

Праўда, сяньня ўсе мы й нашыя народы у зусім роўным палажэньні, і наагул аб захапленьні ці зайздрасьці адны адным у гэтым дачыненьні ня можа быць і мовы. Пра лепшае засталіся адны ўспаміны, і на лепшае застаюцца адны надзеі. Гора аднолькавае сяньня для ўсіх, і запраўды сталася так, што гора нашых суеседзяў і сваякоў — гэта й нашае гора. Дык ці-ж не павінна затое быць і гэтак, каб і сьвята тыхжа нашых суседзяў-сваякоў адчулася, сталася-б і нашым сьвятам?

І ня толькі сяньняшнія сьвяты ўспамінаў і надзеяў, але й заўтрашняя-пазаўтрашняя вялікая ўрачыстасьць Другога Прыйсьця Волі.

Гэтага пажадайма-ж сяньня сабе ўзаемна, усе добрыя суседзі й сваякі!

ХТО ГЭТКІЯ «КВІСЬЛІНГІ»

У перадавым артыкуле папярэдняга нумару нашае газэты быў ужыты палітычны тэрмін апошніх часоў — «квісьлінгі». Хоць там-жа адразу-ж было паясьнена, хто разумеецца пад гэтай катэгорыяй («пакліканыя фашыстымі «правадыры» й «прэзыдэнты» твораных імі марыянэткавых «урадаў» і «радаў»), сям-там пачынаецца спэкуляцыя гэтым тэрмінам і падцягваньне пад яго шырэйшага кола асобаў, як кажуць, Богу душой невінаватых». Таму выясьняем ізноў падрабязьней:

Квісьлінг — гэта запраўднае прозьвішча Нарвэжца, якога, акупаваўшы Нарвэгію, Гітлер зрабіў «фюрэрам нарвэскага народу» і «прэзыдэнтам ураду». Таму, што ён аказаўся аж занадта верным служкам акупантаў, ягонае прозьвішча сталася агульным абазначэньнем падобных тыпаў — пакліканых фашыстымі «фюрэраў» і «прэзыдэнтаў» ды толькі іх і абазначае.

Гэткімі «квісьлінгамі» з ласкі Гітлера былі: маршал Пэтэн у Францыі, генэрал Нэдыч у Сэрбіі, Павэліч у Харваччыне, Гаха ў Чэхіі й інш.

У нас на Беларусі паступова зьмяніліся тры такія «квісьлінгі». Называць іхныя прозьвішчы тут тымчасам няма патрэбы: самі сябе яны добра знаюць, знаюць іх і людзі, што жылі на Бацькаўшчыне за нямецка-гітлераўскай акупацыяй.

НЕЗАЛЕЖНАЙ ЛЕТУВЕ 30 ГОД

К. ПЭЛЕКІС

16 лютага сусед Беларускага Народу й сябра ў сучаснай нядолі Летувіскі Народ сьвяткуе сваё нацыянальнае сьвята. 16 лютага 1918 году ён, як і бальшыня іншых народаў разваленае рэвалюцыяй Расейскае імпэрыі, абвесьціў сваю незалежнасьць. Цаною крыві дабраахвотнікаў абаранілі Летувісы сваю волю ў баёх з бальшавікамі, Палякамі й Немцамі — бандамі Бэрманта.

Летувісы, Беларусы і Ўкраінцы колькі стагодзьдзяў перад нашымі часамі згодна жылі ў вадным гаспадарсьцьве — Вялікім Княсьцьве Літоўскім. Яны мелі супольных варагоў — Маскву й Кракаў. Але калі ў 1918 г. Летува здолела зажыць новым жыцьцём, вызваліўшыся з маскоўскае няволі, дык, нажаль, яна ня мела больш ля сябе сваіх добрых суседзяў — незалежных Беларусі і Ўкраіны. Гэта была адна з важнейшых прычынаў, чаму Летува толькі 22 гады пражыла незалежным жыцьцём. У гэтых найпрыгажэйшых гадох свайго жыцьця не забывалася Летува на сваіх суседзяў Беларускі і Ўкраінскі Народы, якія стагналі ў польскай і бальшавіцкай няволі. Іхная нядоля была нашай нядоляй.

На пачатку другой сусьветнай вайны Летуву заняла чырвоная армія. Спачатку ўсходні, пасьля заходні імпэрыялізмы растапталі прыгожы край — Летуву, і яна падпала пад уладу тых самых валадароў, што ўжо колькі дзесяцігодзьдзяў панявольвалі беларускія і ўкраінскія землі.

Аднак-жа гэныя 22 гады вольнага жыцьця засталіся ў памяці Летувіскага Народу, як найпрыямнейшыя. За два дзесяцігодзьдзі Летува ўзмацніла сваю гаспадарку й вырасла культурна. У малым, 60.000 кв. км тэрыторыяй, гаспадарсьцьве 3,000.000 грамадзянаў карысталіся ўсімі правамі чалавека. Справядлівая зямельная рэформа вельмі ўзьняла сялянскую гаспадарку. Стварыліся індустрыя, хвабрыкі, установы, гандаль, навет флёт. Вырас экспарт. Людзі ўзбагацелі й мелі ўсяго досыць.

Калі цяпер мы церпім на выгнаньні, часамі хлеба ня маючы, дык — часы незалежнасьці ўспамінаюцца, як нейкі «залаты век». Тое жыцьцё сяньня здаецца нам падобным да прыгожае казкі: тады Летувісы ня знаді, што такое няволя, акупацыя, дэпартацыя, Сібір, канцэнтрацыйныя лягеры й г. д. Чалавек яшчэ ня стаўся скацінаю, ніхто ня зьдзекваўся над ім, як садысты.

Малая Летува нікому не пагражала й ня была небясьпечнай. Ці-ж мог трохміліённы народ пакрыўдзіць дзьвесьцеміліённы СССР і васьмідзесяцьміліённую Нямеччыну? Аднак-жа гэта ня спыніла чырвонае арміі на межах Летувы. Галодная й босая бальшавіцкая армія знайшла ў Летуве «малую Амэрыку». Колькі год камуністыя, а тады й нацыстыя рабавалі гэты край, але-ж у ім усё яшчэ было што рабаваць...

Вось ужо блізу восем год прамінула, як Летува пазбаўленая незалежнасьці. За гэтыя гады мноства сыноў і дачок Летувы выслана да Варкуты, Чалябінску, Карэліі, Сібіру, Казахстану, у лягеры сьмяротнікаў. І сягоньня, калі народ сьвяткуе сваё нацыянальнае сьвята, Летувісы побач ізь Беларусамі і Ўкраінцамі ды іншымі народамі СССР стогнуць пад ярмом у Сібіры ці жывуць на выгнаньні ў заходняй Нямеччыне. На бацькаўшчыне вынішчаньне Летувіскага Народу адбываецца «стаханаўскімі тэмпамі». Із 3,000.000 жыхараў Летува пазбылася ўжо 600.000! Гэта-ж 20%!!! Ужо гавораць аб біялёгічным вынішчаньні ўсяго народу.

Але-ж Летувісы на выгнаньні й на Бацькаўшчыне ня згубілі надзеяў. Яны й іхныя браты ў Амэрыцы (кала 1,000.000!) энэргічна змагаюцца за волю свае Бацькаўшчыны. Усе яны моцна вераць, што яшчэ адродзіцца Незалежная Летува — суседка незалежных Беларусі-Крывіі, Украіны, Польшчы, Лацьвіі, Эстоніі, зь якімі будзе яе злучаць цесная фэдэрацыя.

Трэба спадзявацца, што ўсе гэтыя народы будуць мець гэтулькі палітычнага розуму й мудрасьці, каб у належным часе памагчы адзін аднаму так, як памагаюць цяпер на выгнаньні, дзе яны задзіночыліся ў змаганьні за волю сваіх краёў.

Ад Рэдакцыі. Артыкул дасланы нам зь летувіскіх колаў у перакладзе зь летувіскае мовы ў нашую.

ЯК ПАЎСТАЛА ЛЕТУВА

Заўсёды моцнымі былі імкненьні Беларусаў і Летувісаў здабыць самастойнасьць сваім краём. Успомнім паўстаньне 1830 г., калі Беларусы й Летувісы гналі ў каршэнь Маскаля із свае зямлі. Вынікі: масавыя вывазы, зачыненьне Віленскага ўнівэрсытэту, адняцьцё кляштараў і сьвятыняў, увядзеньне маскоўскіх правоў і г. д. Затым — скасаваньне паншчыны і зноў паўстаньне пад кіраўніцтвам несьмяротнага Кастуся Каліноўскага, якое скончылася скрыпам шыбеніцаў, рэкамі крыві й паленьнем сёлаў. Тады й паўстаў летувіскі адраджэнскі рух, які пасьля падзяліўся на два кірункі — клерыкальны й прагрэсыўны, якія бачым і сяньня. Пасьля рэвалюцыі 1905 г. зьбіраецца 1-я нацыянальная Тарыба з удзелам беларускіх дэлегатаў, якая патрабавала аўтаноміі.

У траўні 1916 г. Летувісы разам зь іншымі, паняволенымі Расеяй народамі (у тым ліку й Беларусамі) падалі прэзыдэнту ЗША Вільсону просьбу аб дапамозе вызваліцца ад Маскоўцаў; просьбу паўтарылі й нямецкім акупацыйным установам. У чырвені 1917 г. Немцы дазволілі арганізаваць Летуву ў складзе Нямеччыны, і 18—22 верасьня ў Вільні адбыўся сход прадстаўнікоў (зь беларускімі дэлегатамі), які выбраў Віленскую Нацыянальную Раду, што 11. 12. 1917 г. абвесьціла Летуву ў складзе Нямеччыны (агульныя грошы, мыта, войска й г. д.). Гэта не здавальняла Хаўрусьнікаў, і таму па разьбіцьці Немцаў, 16. 2. 1918 г. была зноў абвешчаная незалежнасьць Летувы, але яна ня была прызнаная Хаўрусьнікамі да 28. 7. 1921 г., хоць Нямеччына прызнала яе «дэ-юрэ» ўжо 23. 3. 1918. 5. 11. склаўся першы габінэт міністраў на чале з Вальдэмарасам (Беларусы мелі 2 партфэлі), але Вільні пагражаў усходні вораг, і ўрад перабраўся ў Коўню. Беларусы й Летувісы ўзяліся за зброю й білі ворага, але розныя абставіны не давалі вызваліць і ўсяе Беларусі. Мірнай умовай 12. 7. 1920 г. СССР прызнаў самастойнасьць Летувы «на ўсе часы». 7. 10. 1920 г. у Сувалках, пад наглядам камісіі Лігі Нацыяў, робіцца канчальная ўмова, з азначанай дэмаркацыйнай лініяй, але ўжо 9. 10. польскі генэрал Жэлігоўскі збройна захапляе Вільню й толькі 19—21. 11. задзіночанымі сіламі Беларусаў і Летувісаў удаецца затрымаць ягонае войска ля Шырвінтаў і Гедройцяў. Ізноў камісія Лігі Нацыяў вызначае нэўтральную паласу і ўтварае г. зв. «Сярэднюю Літву», але й гэтае самастойнае гаспадарства 20. 2. 1922 г. Польшча гвалтам далучае да сябе.

Канстытуцыю Летувы прынялі 2. 11. 1918 г. (да канстытуцыі, прынятай у жніўні 1922 г.). Вышэйшы заканадаўчы орган — «Тарыба» — Гаспадарстваўская Рада ў 1919 г., на першага прэзыдэнта абрала А. Сьметону. Першыя выбары ў Летуве адбыліся 15. 5. 1920 г., У 1922 г. Тарыба прыняла новыя грошы — літ (1 даляр = 10 літаў), правяла зямельную рэформу, аддаўшы 500.000 гэктараў зямлі ў гаспадарстваўскі фонд. У студзені 1923 г. Летувісы забралі ад Немцаў Клайпэдзкую акругу, якую прызналі за Летувай 16. 2., а 15. 3. польска-летувіская мяжа была прызнаная за канчальную. Летувісы ўвесь час захопліва прапагандавалі здабыцьцё Вільні, аж да 1938 г., калі іх змусілі ўсталіць дыплёматычныя дачыненьні з Польшчаю, адчыніць мяжу й чыгунку Лібава—Вільня. Немцы, помстуючы за Клайпэду, у 1934 г. абвесьцілі Летуве гандлёвую вайну й ня бралі ад яе нічога.

Адзначым, што ў складзе Летувы былі таксама некаторыя беларускія раёны. Урад хрысьціянскіх дэмакратаў панаваў у Летуве да 3-га сойму, калі ў 1926 г. на выбарах перамаглі левыя й было зьліквідаванае Міністэрства Беларускіх Справаў на чале з В. Ластоўскім. Але ўжо 17. 12. адбываецца г. зв. пуч Вальдэмараса. Прэзыдэнтам ізноў стаўся А. Сьметона (які пасьля, з прыходам бальшавікоў, уцёк у ЗША, дзе загадкава забіты). Дарэмна спрабавалі ў 1927 г. скінуць Вальдэмараса, толькі ў 1929 г. яго паслалі ў выгнаньне, а ягоных «Зялезных Ваўкоў» зьліквідавалі.

У сакавіку 1939 г. Немцы адабралі зноў Клайпэду, а ў кастрычніку СССР пажадаў купіць Летувісаў і перадаў ім Вільню, дзе ўжо быў стварыўшы сваю базу. 15. 6. 1940 г. Летуву поўнасьцяй акупаваў СССР і ўжо ведамымі нам із Заходняй Беларусі падзеямі ў Коўні кіруе Дэканозаў. Адбыліся «народныя дэманстрацыі», дэклярацыі аб «заснаваньні савецкай улады», прамовы, «вольныя выбары» — усё да валаска падобна да падзеяў у Заходняй Беларусі.

Але Летува будзе зноў, гэтаму вераць выгнанцы, за гэта змагаюцца Летувісы за морам (у ЗША 1,000.000, у Бразыліі 50.000, у Аргентыне — 30.000, у Уругваі — 12.000, у Канадзе — 10.000, у Вялікабрытаніі — 20 тыс.). Прэзыдэнт Рузвэльт 15. 10. 1940 г. сказаў амэрыканскім Летувісам: «Летува й ейная суседзі будуць ізноў вольнымі й незалежнымі». А вольная Летува азначае сяньня таксама й вольную Беларусь. Сяньня-ж успомнім прароцкія словы вялікага летувіскага паэта Міроніса: «І ўсё-ж аднойчы Летува ўваскросьне, нездарма яна так шмат цярпела».

Ул. Сакол.

ПОЛЬСКІЯ Й ЛЕТУВІСКІЯ СТУДЭНТЫ Ў НЯМЕЧЧЫНЕ

Часапіс замежных студэнтаў у Нямеччыне падае статыстыку польскіх студэнтаў у Нямеччыне. Іх ёсьць каля 1.550, з чаго 800 у Амэрыканскай зоне, 600 у Ангельскай і каля 60 у Француской зоне.

Дармо, што перад вайною Польшча была ў 10 разоў большая за Летуву, лік летувіскіх студэнтаў перавышае Палякоў. У самой Нямеччыне вучыцца 1.900 летувіскіх студэнтаў (965 у Амэрыканскай зоне, 565 у Ангельскай зоне і 370-у Францускай). Апрача гэтага, 70 студэнтаў вучыцца ў Аўстрыі, 37 — у Італіі, 30 — у Швэдыі, 19 — у Францыі й 14 — у Швайцарыі. Найбольш студэнтаў мэдыкаў і тэхналёгаў.

СПРАВЫ ДП

ТРЭЙЦЯЯ ПРЭСАВАЯ КАНФЭРЭНЦЫЯ ІРО

4-га лютага сёлета ў Гайдэльбэргу адбылася чародная прэсавая канфэрэнцыя ІРО. Галоўнага дырэктара ПК ІРО на Амэрыканскую зону сп. Эдуардса на ёй ня было. Канфэрэнцыю правёў сп. Дэнлінгер, шэф аддзелу публікацыі й інфармацыі, адказваючы на пастаўленыя Саюзам ДП-прэсы пытаньні.

На першае пытаньне, якія мерыпрыёмствы ўжывае ІРО дзеля захаваньня цэласьці сем'яў ДП і чаго маюць спадзявацца гэтыя сем'і ў найбліжэйшай будучыні, адказаў сп. Картэр, шэф праўнага аддзелу. Паводле яго, у гэтай важнай справе няма тымчасам нічога новага й яснага. На апошнім паседжаньні Галоўнага Камітэту ІРО ў Жэнэве было пастаноўлена, каб кажны з краёў-удзельнікаў падаў канчальную «квоту» ці колькасьць ДП зь сем'ямі, якіх ён можа прыняць. Але толькі адна Бэльгія тут-жа падала да ведама сваю «квоту».

На другое пытаньне аб апецы над удовамі зь дзецьмі, над хворымі й старымі, сп. Картэр сказаў, што «гэта вельмі складаная справа, і яна таксама цяпер дыскутуецца й правяраецца». Сп. Ізраэль, заступнік шэфа дэпартамэнту рэпатрыяцыі, выясьніў, што для хворых ДП ёсьць толькі дзьве магчымасьці: або перайсьці на нямецкія карткі; або быць рэпатрыяванымі й лячыцца ў сваім краі. Выясьненьне гэтае выклікала ў залі пэўнае ажыўленьне...

На трэйцяе пытаньне, чаму камуністыя першымі дастаюць магчымасьць эміграваць і сяліцца за акіянам, як гэта мелася стацца у Бразыліі, сп. Дэнлінгер заявіў, што ён не пачувае сябе кампэтэнтным да адказу на гэтае «асаблівае пытаньне». Гэта справа кажнага краю ўпаасобку, каго ён да сябе прыймае.

На чацьвертае пытаньне, чаму сябры дабрадзейных арганізацыяў, пабудаваных на дабраахвотным прынцыпе, як прыкл. Чырвоны Крыж, ІМКА, ІВКА й інш., пазбаўленыя ў лягерах працоўных рацыёнаў, адказ быў, што гэта ня зусім, быццам, адпавядае праўдзе, бо ўсе яны атрымваюць блізу тыя-ж пайкі, што й працоўныя, а прынамся гэтулькі, наколькі яны заслугоўваюць паводля прадукцыйнасьці свае працы. На пытаньне аб стане й спосабе перарэгістрацыі б. жаўнераў (прымусова мабілізаваных) і палітычных эмігрантаў, было сказана сп. Картэрам, што могуць здарацца выпадкі, калі сям-там хтосьці зь іх і будзе пазбаўлены правоў ДП, але зноў-жа ніхто з ДП ня будзе выключаны ад права апэляцыі ў сваёй справе да вышэйшых установаў.

Колькі драбнейшых пытаньняў датычылі да непарадкаў у эміграцыйных цэнтрах Функ-касэрнэ й Буцбах. Пра эміграцыю ДП наагул было сказана, што ІРО ўжо сяньня мае даволі грошай, каб фінансаваць перасяленьне ўсіх ДП у заморскія й эўрапэйскія краі. На перавоз іх будзе нанята больш параплаваў. На апошнім паседжаньні Галоўнага Камітэту ІРО Вялікaбрытанія запрапанавала скарыстаць на гэтую мэту авансам большыя сумы зь бюджэту на 1949 г.

На пытаньне, чаму пры эміграцыі ад ДП забіраюцца рэчы без пакавітаваньня, сп. Дэнлінгер адказаў, што прыватныя рэчы ў нікога не адбіраюцца, а калі забіраюцца, дык толькі рэчы, што паходзяць ад ІРО або амэрыканскай арміі. Далей сп. Дэнлінгер заявіў, што сям-там і навет у замежнай прэсе, зьявіліся нязгодныя з праўдай рэляцыі з апошняе прэсавае канфэрэнцыі ў Гайдэльбэргу, а таксама злосная крытыка працы ПК ІРО ў ангельскай і амэрыканскай зонах Нямеччыны. Такім мае быць вялікі артыкул у часапісе «Балтык Рэв'ю», што выходзе ў Штокгольме. Паводля сп. Дэнлінгера, зьмешчаная ў гэным артыкуле «поўпраўда» ніколі ня пойдзе на карысьць ДП, а наадварот, быццам яна, як той бумэранг, б'ець па ДП... Супраць цьверджаньня «Б. Р.» аб благім стане здароўя ДП, прадстаўнік дэпартамэнту здароўя заявіў, быццам ведзеная ІРО статыстыка паказала, што стан здароўя ДП наагул добры. Сухоты сярод ДП выступаюць, быццам, радзей, чымся ў В. Брытаніі. Паказальнік сьмяротнасьці не перавышае 6,4 праміляў (6,4 чалавек на 1.000), а паказальнік нарадзінаў вышэйшы, чымся дзе-небудзь у заходняй Эўропе... Што да рэпатрыяцыі, дык было сьцьверджана, што нельга ўважаць яе за закончаную — рэпатрыяцыйныя місіі маюць права й будуць наведваць лягеры, і нельга ім у гэтым перашкаджаць, як гэта было ў Мюнхэне.

На пытаньне, якое становішча займае ІРО да нападаў і варожае ДП акцыі нямецкае прэсы, адказ быў: ІРО пільна сочыць іх і нічога ня выпушчае спад увагі.

На дамаганьне дапусьціць на канфэрэнцыю прадстаўнікоў нацыянальных камітэтаў, адказ быў адмоўны, бо тады канфэрэнцыя перастала-б быць «прэсавай». Усе важныя для іх справы нацыянальныя камітэты могуць перадаць на канфэрэнцыю праз сваіх журналістых.

У далейшым працягу канфэрэнцыі былі адказы на колькі пытаньняў, пастаўленых Саюзам Жыдоўскае Прэсы, якія закранaлі справу крыніцаў харчаваньня ДП, а галоўна пытаньне, ці ўвесь цяжар гэтага харчаваньня ляжыць на нямецкай гаспадарцы. У скандэнсаванай форме адказ гучэў: наагул бяручы, усе харчы для лягераў ДП бяруцца зь нямецкае гаспадаркі. Але розьніца між рацыёнам ДП (менш як 2.000 калёрыяў) і рацыёнам Немца (886 калёрыяў) зьвяртаецца назад нямецкай гаспадарцы праз цэнтральныя ўстановы аліянтаў у Вэрліне. Такім парадкам, больш за 60% гэтых харчоў Немцы атрымваюць назад.

Закончыўшы разгляд пытаньняў, пададзеных на пісьме, сп. Дэнлінгер даў 15 часінаў на вусныя пытаньні. Ці ёсьць сярод працаўнікоў ІРО камуністыя? Афіцыйна сьцьвярджаецца, — няма. Хто атрымае новы «ДП пашпарт»? — Толькі той, хто мае ДП-індэкс-карту. Аб усіх іншых, а таксама і аб новых прыбыўшых уцекачох з Усходу будзе пастаноўлена ў Жэнэве.

Сэнсацыю выклікала інтэрпэляцыя аднаго з прадстаўнікоў беларускае прэсы, які зьвярнуўся з пытаньнем, ці ведама ІРО, што ў некаторых ДП-лягерах ужываюцца недазволеныя мэтады застрашваньня людзей, як гэта, прыкладам, было ў польскім лягеры Альтэнштаце, дзе адказны працаўнік ІРО сп. Янкоўскі пагражаў турмою да 6-цё месяцаў каждаму, хто захоча зарэгістравацца Беларусам. Шэф аддзелу інфармацыі сп. Дэнлінгер заявіў, што ён першы раз чуе аб такім грубым выпадку непашаны да аснаўных правоў чалавека. Дэпартамэнту апекі даручана прасачыць справу і ўжыць захады дзеля ўладжаньня яе.

Па колькіх малазначных пытаньнях і зацемках канфэрэнцыя была зачыненая. **М.**

АЛЕСЬ САЛАВЕЙ

ВІЛЬНЯ

Пазалацію сутункі зьзяньнем з неба месяц-медны звон
Прыціхла Вільня. Змоўклі, сьцятыя струшлівым часам, [вулкі.
У небе — іхны гаспадар. Здалося, скалыхнуўся ён,
наўкольле зварухнуў ягоны гоман валадарны й гулкі.
Сьвятыні Вільні ўзрушылі спакой. Загаманіла ціш.
У кажным хораме — мне чутна — водгук векапомны [званіць.
І тупат конскіх ног ад брукаў места думна ўзьняўся [ў выш,
гул неўгамонны ажывіў сьляды сугоннае Пагоні.
Найдаўны сьлед ня спльў з улеваю часоў і ня сплыве,
І не зацьміць яго руіны дым — цяперашчыны абліччa.
Дзе ні ступні, куды ні глянь—яна, мінуўшчына, жыве,
Сугоднай прозьвесьцяй званоў і вабіць да сябе, і кліча!

Вільня, 12. 4. 1944.

УВАЗЕ НАШЫХ ДП

Як ведама, ІРО праводзіць цяпер новую перарэгістрацыю ўсіх ДП. Апрача таго, таксама ведама, што ў гэтым месяцы будуць выдадзеныя ўсім ДП новыя асабістыя пасьветчаньні. Вось-жа ўсе тыя Беларусы, у каго з тых або іншых прычынаў была запісаная дагэтуль не беларуская, але іншая якая нацыянальнасьць, маюць цяпер добрую й апошнюю магчымасьць паправіць гэтую памылку й запісаць сваю запраўдную нацыянальнасьць, г. зн. беларускую. І гэта ня толькі магчымасьць, але навет вялікі нацыянальны абавязак кажнага Беларуса.

Нікому не сакрэт, што ў некаторых польскіх лягeрах Беларусаў наўсуперак іхнае волі запісвалі Палякамі, часам і ў некаторых украінскіх лягерах — Украінцамі ды ў розных «беспадданскіх» ці «праваслаўных» расейскіх лягерах—Расейцамі. Дый сама УНРРА, бяручы за аснову не нацыянальнасьць, але былое падданства (гаспадарственую прыналежнасьць), рэгістравала Беларусаў Палякамі й за такіх нярэдка ўважала, ствараючы гэтым усюды вялікую дэзарыентацыю.

Шавіністычна настроеныя прадстаўнікі адміністрацыі чужых лягераў часта грозяць Беларусам, што калі яны цяпер зьменяць сваю нацыянальнасьць із фальшывае на запраўдную, дык будуць за гэта пакараныя. Вось-жа гэтаму ня трэба даваць веры, бо ў інтарэсах ІРО ляжыць толькі выяўленьне праўды, а не павялічэньне колькасьці аднае нацыянальнасьці коштам іншае. Калі-ж аднак дзе-небудзь рабіліся-б перашкоды ў выяўленьні сурodзічамі свае запраўднае нацыянальнасьці, дык аб гэтым трэба безадкладна паведамляць свае беларускія зонныя Камітэты, дакладна падаючы факты, а Камітэты, сваім парадкам, зробяць тады належныя захады ў вадпаведных уладаў.

УВАЗЕ ЖЫХАРОЎ «ПРЫВАТАК»

Усе Беларусы з так званых «прыватак», якія ня маюць ДП, а хочуць на правох ДП выйміграваць зь Нямеччыны, мусяць заявіцца ў найбліжэйшы Кантрольны Цэнтр ІРО, прайсьці так званы скрынінг і атрымаць дакумэнт «Рэфэраль Сліп», пасьля чаго зарэгістравацца на эміграцыю ў вадным зь беларускіх лягераў, дзе паінфармуюць, якія дакумэнты трэба мець дзеля эміграцыі.

ВЫЙШЛА БРАШУРА

«1917—1947»

Выпісаць можна з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны».

МІКОЛА СІЛЬВАНОВІЧ,
Ініцыятар Замежнага Саюзу Бел. Філятэлістых

ЗЬБІРАЙМА Й МЫ!

Сто год мінула ад часу, калі была выданая першая паштовая марка, славутая ангельская «Блёк Пэні». Ад таго часу ўсімі краямі зямлі было выпушчана вельмі шмат, больш за сто міліёнаў, розных адменаў паштовых марак, з чаго болей як 50 міл. за апошняе чверцьвечча.

За гэтыя сто год альбомы зьбіральнікаў марак сталіся найбольш навочнымі падручнікамі геаграфіі й гісторыі сьвету, дзе паміж найбольшых гаспадарстваў можна знайсьці й найменшыя каралеўствы, княствы, рэспублікі, акупацыі й да іх падобныя ўлады, шмат зь якіх навет ня знойдзеш ані ў геаграфіі, ані ў гісторыі.

Паштовыя маркі дасягаюць сяньня сотняў тысячаў накладаў, зь якіх бальшыня ніколі не наклейваецца на лісты, а проста выкупляецца з галоўных паштамтаў гандлёвымі прадпрыёмствамі, каб адразу-ж «засесьці» ў альбомы зьбіральнікаў.

І эмігрант, выйшаўшы ў сьвет із свайго роднага краю, паказвае сваю паштовую марку грамадзяніну таго гаспадарства, дзе ён пражывае, расказваючы гісторыю свайго народу, аб якім той мо нічога ня ведае.

Паштовыя маркі зрастаюцца з жыцьцём чалавека-калекцыянэра. Раз уклееная ў альбом, марка не даецца ніколі вырваць зь яго. Часта бывае, што вучні лепш ведаюць філятэлістыку, як матэматыку, і за найбольшую прыемнасьць маюць вымену паштовых марак паміж сябрамі. Дый сталыя мужчыны нярaз робяць усё, каб здабыць тую ці іншую марку для заспакаеньня свае ахвоты «мець», і нярэдка выдаюць свой апошні грош сустрэчнаму гандляру, навет не пакінуўшы сабе на трамвай.

Нябожчык прэзыдэнт ЗША Рузвэльт, выяжджаючы на замежныя канфэрэнцыі, браў заўсёды з сабою альбом паштовых марак і праводзіў зь ім вольныя ад палітыкі часіны. Ува ўсіх арміях сьвету афіцэры й жаўнеры гуртуюцца ў супольных філятэлістычных клюбах, дзе за маркамі зьнікаюць чыны й адзнакі. Навет на ўнівэрсытэтах некаторых гарадоў у Амэрыцы паўстаюць спэцыяльныя аддзелы калекцыянаваньня паштовых марак.

Філятэлістычныя біржы ў Нью-Ёрку, Лёндане ці Парыжы працуюць нароўні з грашовымі й праводзяць нярaз вялізарныя грашовыя апэрацыі. Наймаладзейшыя й найстарэйшыя, ад сама найбяднейшых да дырэктароў вялізарных канцэрнаў, ад шэрага перамэшчэнца «ДП» да галавы гаспадарства, — усе знаходзяць у філятэлістыцы забыцьцё й супачынак ад штодзённых клопатаў, аддаючыся прыемным успамінам.

Але паштовыя маркі зьбіраюць ня толькі так, «на памятку». Альбом марак можна разглядаць і як пэўную «касу ашчаднасьці». Такое зьбіраньне для ашчаднасьці ў сучасным нашым палажэньні можа мець добрыя вынікі. Ведама, прыкладам, што ў часе амэрыканскага крызісу ў 1933 г. паштовыя маркі вельмі падняліся ўгару, здаражэлі з прычыны таго, што шмат грамадзянаў зьмянілі ашчаднасьці ў паперах на паштовыя маркі, як на больш пэўны матар'ял, такім спосабам ратуючы свае грошы. Перад вайной, калі Гітлер забараняў вывозіць із Нямеччыны грошы, спрытныя фінансісты вывозілі іх паштовымі маркамі. Тым балей сяньня, калі няма ведама, які грош мае большую вартасьць, людзі ахвоча ўкладаюць свае капіталы ў паштовыя маркі, якіх нельга «нацыяналізаваць» ці падцягнуць пад рэформу, а тымчасам вартасьць іхная ўзрастае штодня. Уявем сабе, што грамадзянін Амэрыкі ў 1900 г. пачаў зьбіраць паштовыя маркі ЗША, купляючы іх на пошце па дзьве за кажным новым выданьнем. Гэткая калекцыя да 1920 г. каштавала-б яму 84 даляры і 50 цэнтаў, значыцць за год ён выдаваў-бы на яе 4 даляры і 25 цэнтаў, суму, на якую хіба кажны амэрыканец мог-бы сабе дазволіць. А сяньня ўжо вартасьць такое калекцыі паводля каталёгу, бяз рынку, становіць 1900 даляраў. Вось якія працэнты могуць даць паштовыя маркі!

На канчатак — крыху пра нашыя беларускія маркі. Якая вартасьць беларускіх паштовых марак, і ці ёсьць такія наагул?

Нашыя беларускія паштовыя маркі (бяру ўсе паводле швайцарскага каталёгу Цуштайна за 1947 г.) былі ўпяршыню выданыя ў 1919 г., калі на расейскіх марках быў зроблены наш надрук разам із летувіскім («літоўскім») друкам. Кошт іх на сяньня, паводля вышэйупомненага каталёгу — сэрыя зь 9 штук — 90 швайцарскіх франкаў, а на філятэлістычным рынку Нямеччыны каля 9.000 нямецкіх марак. Другая сэрыя была выданая, паводля каталёгу «Зэнфа», у 1920 г. Камандзерам Беларускага Армейскага Корпусу Беларускай Народнай Рэспублікі, генэралам Булак-Балаховічам у колькасьці 5 штук, і сяньня паводля вышэйупомненага каталёгу яны каштуюць 2 швайцарскія франкі, а на рынку ў Нямеччыне даходзяць нештэмпляваныя да 100, а штэмпляваныя да 200-250 марак. Трэйцяе выданьне ў колькасьці трох паштовых марак зьявілася ў 1922-1923 г. у Коўні, выданае Эміграцыйным Урадам Беларускае Народнае Рэспублікі. У чужынцаў гэтае выданьне не карысталася ўвагаю, але для нас Беларусаў яно дарагое, і наш Замежны Саюз Беларускіх Філятэлістых у Нямеччыне плаціць за кажную сэрыю арыгіналу 40 мк. Шмат яшчэ было выдана паштовых марак рознымі нашымі камітэтамі на чужыне, аднак-жа з прычыны малое рэкламы яны не карысталіся вялікай папулярнасьцяй, і сяньня іх цяжка знайсьці, бо яны нідзе ня былі зарэгістраваныя.

Па кутках эміграцыі

ЗЬЕЗД БЕЛАРУСАЎ У ФРАНЦУСКАЙ ЗОНЕ

4—5 лютага ў Існы адбыўся зьезд прадстаўнікоў зь беларускіх асяродкаў высяленцаў у паўдзённай часткі Французскае зоны. Было 24 прадстаўнікі з паасобных паветаў Вюртэмбэргіі.

Як першы пункт парадку дня, была разгледжаная дзейнасьць БДЗ (Беларускага Дабрадзейнага Згуртаваньня), заснаванага папярэднім зьездам у Зыгмарынгене. Хоць былі арганізацыйныя й праўныя абставіны й цяжкасьці, урад БДЗ зрабіў пачаткавыя стараньні арганізаваньня. Навет у галіне матар'яльнай памогі, із сваіх вельмі абмежаных магчымасьцяў БДЗ перасылала З. Б. Скаўтаў 200 марак дапамогі, Ц. Б. Студэнцкіх Арг. для нашых студэнтаў здабыта 250 сшыткоў і пэўная колькасьць алавікоў. Наладжана пашырэньне нацыянальнае прэсы, так што сяньня блізу ўсе беларускія часапісы даходзяць да ўсіх нашых суродзічаў.

Зьезд пастанавіў падтрымаць пастанову БДЗ аб супрацоўніцтве зь іншымі арганізацыямі ДП і ўзяць удзел у працы Міжнацыянальнага Камітэту ДП свае зоны. Дзеля гэтага выбранае адпаведнае прадстаўніцтва з трох асобаў.

У сувязі з адозваю былога прэзыдэнта БЦР сп. Астроўскага зьезд разгледзеў агульнанацыянальную справу палітычнага аўтарытэту на чужыне й беларускага палітычнага прадстаўніцтва. Адзін із дэлегатаў падаў гістарычную даведку аб усіх беларускіх палітычных аўтарытэтах, што йснавалі апошнімі дзесяцігодзьдзямі.

Усе аднадумна былі таго пагляду, што аўтарытэт Прэзыдэнта БНР быў створаны самымі Беларусамі й на працягу дзесяцігодзьдзяў выказаў непагрэшную нацыянальную, палітычную й рэпрэзэнтацыйную дзейнасьць.

Аўтарытэт Беларускае Самапомачы быў накінуты нямецкай акупацыяй, выканаў свае заданьні ў вабставінах далёка няспрыяльных для нацыянальнай і палітычнай дзейнасьці. Таксама Прэзыдэнт БЦР і сама Рада, пакліканая Немцамі, прайшлі свой шлях у франтовых і пачаткава эміграцыйных абставінах. У 1945 г. Беларуская Цэнтральная Рада сама разьвязалася й фактычна перастала існаваць. Таму дэлегатаў зьдзівіў зварот сп. Астроўскага, падпісаны ім, як Прэзыдэнтам БЦР, тымчасам, як ён сам фармальна й праўна разьвязаў Раду ўжо трэйці год таму.

Прадстаўнікі Беларусаў у Французскай зоне прыйшлі да перакананьня, што толькі Прэзыдэнт БНР здавальняе ўсе вымаганьні, каб быць адзінаважным агульнабеларускім палітычным прадстаўніцтвам і аўтарытэтам. Пастаноўлена зьвярнуцца з адпаведным адрасам да Спадара Прэзыдэнта БНР.

Далей была ўзятая ўвага на тое, што ў зоне няма арганізацыі вайскоўцаў і падчыркненая канечнасьць як найхутчэйшага згуртаваньня ўсіх беларускіх вайскоўцаў, якіх тут налічваецца цімалая колькасьць. Дзеля арганізаваньня мясцовага аддзелу Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў упаўнаважаная ініцыятыўная група з трох асобаў.

Нарэшце зьезд выбраў новы ўрад БДЗ на чале з дасюлешнім старшынёю.

Адпяяньнем нацыянальнага гімну закончыўся гэты, ужо другі, зьезд у Французскай зоне.

Нязвычайная ў эміграцкіх і беларускіх абставінах згоднасьць дэлегатаў пры разьвязваньні так важных эміграцкіх і нацыянальных справаў — паказальная ня толькі для Беларусаў. Беларусы ў Французскай зоне, хаця таксама маюць розныя свае пагляды й перакананьні, ня менш, як і ў іншых асяродках, умеюць аднак знайсьці супольны шлях, супольны выхад часта ў вельмі супярэчных спробах разьвязаньня.

Трэба пажадаць, каб і надалей нашыя ў Французскай зоне трымаліся згодна, навет і тады, калі-б «чартоўскія» сілы стараліся пасварыць іх міжсобку.

Дэлегат.

ЯК ІЗ ДУБА МОЖА ВЫРАСЬЦІ ДОМБ

Хачу й я падзяліцца з нашымі суродзічамі весткамі аб вялікай нядолі й крыўдах Беларусаў у польскім лягеры ў Альтэнштаце. У гэтым лягеры жывець вельмі шмат Беларусаў, бадай, што больш за палавіну жыхароў лягеру. Але дармо, іраўскі ўрадавец, былы супрацоўнік варшаўскае рэпатрыяцыйнае місіі, **Ф. Янкоўскі** моцна зьдзекуецца над намі, надужываючы пры гэтым сваё становішча. Гэтак, калі яшчэ летась мы, Беларусы, зажадалі вылучыцца ў сваю нацыянальную групу, дык гэты «абываталь» Янкоўскі загадаў нам маўчаць, прыгразіўшы, што іначай пасадзіць прадстаўнікоў нашае групы ў бункер.

Але найбольш ён зьдзекуецца над намі цяпер, праводзячы з даручэньня ІРО ў нашым лягеры перарэгістрацыю, званую папулярна «новым скрынінгам». Вось-жа гэты «абываталь» усіх Беларусаў наўсуперак іхнае волі і пратэстаў запісвае Палякамі й навет аж каталікамі. На нашыя пратэсты ён адказвае, што цяперашняя перарэгістрацыя — толькі копія ранейшага скрынінгу, а таму ў рэгістрацыйных анкетах ня можа быць ніякіх зьменаў супраць скрынінгавых анкетаў, а хто такія зьмены рабіць будзе, дык дастане 6 месяцаў турмы. А як ведама, ранейшы скрынінг праводзілі ў нас таксама падобныя тыпы і ўсіх Беларусаў, наўсуперак іхнае волі, запісалі Палякамі.

Тэрору й зьдзеку з нашых людзей Янкоўскага няма межаў. Гэтак, прыкладам, калі прыйшоў рэгістравацца жыхар нашага лягеру Максім Дуб і зажадаў запісаць яго Беларусам дый на довад свае беларускасьці падаў польскую вайсковую кніжку й нямецкую «арбайтскарту», дзе ён фігуруе, як Беларус, дык усяроўна быў ён запісаны Паляком і аж каталіком, калі ў запраўднасьці ён праваслаўны. Мала гэтага. Рэгіструючы, сакратар навет стараўся зьмяніць ягонае беларускае прозьвішча Дуб на польскае — «Домб». Іншым прыкладам нячуваных гвалтаў Янкоўскага можа быць факт, што калі прыйшла рэгістравацца беларуска Кацярына Яблонская, якая нарадзілася ў 1931 г., дык ад яе зажадалі паказаць дакумэнты аб працы ад 1933 г. Калі яна адказала, што была тады дзіцём і нідзе не працавала, дык рэгістрацыйная камісія зажадала, каб усё-ткі прыйшлі ейныя бацькі й сьцьвердзілі, што яна на працягу гэнага часу рабіла.

Нам вельмі крыўдна, што рэгістрацыйныя анкеты выпаўняюцца польскімі сакратарамі, і нам не паказваюць, што яны ў гэных анкетах пішуць. І калі прадстаўнік нашае нацыянальнае групы ў вадказ на крыўды й надужываньне становішча прадстаўніком ІРО Янкоўскім заявіў, што Беларусы ў далейшым на скрынінг ня пойдуць і дамагаюцца перавозу іх у беларускі лягер, дык Янкоўскі абазваў яго «бунтаром» і загразіў яму адабраньнем прадуктовых картак.

Гэта толькі малая жменька фактаў нячуваных выбрыкаў варшаўскага «абываталя» Янкоўскага. Але й гэтага даволі, каб сьцьвердзіць нашае нязвычайна цяжкое й крыўднае палажэньне. Дзеля гэтага мы просім рэдакцыю нашае газэты памагчы нам вызваліцца спад няпрошанай «апекі» Янкоўскага.

Зуб — ня — Зомб.

Ад Рэдакцыі: Мы таксама абураемся ўчынкамі Янкоўскага і ўважаем іх за нягодныя. Але, як мы даведаліся, гэтай справай энэргічна заняліся Беларускі Цэнтральны Камітэт і Беларускі Камітэт на Амэрыканскую зону Нямеччыны. Мы верым, што дзякуючы стараньням камітэтаў, палажэньне нашых суродзічаў у Альтэнштаце мусіць неўзабаве зьмяніцца.

КАЗАКІ Й БЕЛАРУСЫ

5 лютага сёлета беларускі лягер у Остэргофэне наведаў старшыня Казацкага Народнага Прадстаўніцтва сп. інжынэр В. Г. Глазкоў, які правёў гутарку з прадстаўнікамі беларускіх арганізацыяў і прачытаў для жыхароў лягеру вельмі цікавы даклад аб казацкім нацыянальна-вызвольным незалежніцкім руху й аб казацка-беларускіх узаемадачыненьнях. У сваім дакладзе сп. інж. Глазкоў насьветліў гістарычны шлях казацкага нацыянальна-незалежніцкага руху й змаганьня супраць расейска-бальшавіцкага паняволеньня. Ён адзначыў, што й сярод Казакоў, як і сярод Беларусаў дый усіх паняволеных бальшавізмам народаў, вядзе дэструкцыйную работу расейска-бальшавіцкая дывэрсія, імкнучыся аслабіць і навет зьліквідаваць нацыянальна-вызвольныя рухі гэтых народаў. Ён сьцьвердзіў таксама ведамы ўсім факт, што бальшыня расейскае эміграцыі становіць сяньня пятую калёну расейска-бальшавіцкага імпэрыялізму. Нарэшце сп. інж. Глазкоў падчыркнуў цеснае й згоднае беларуска-казацкае супрацоўніцтва як паміж двума гэтымі народамі, так і на міжнародным і міжнацыянальным грунце.

Жыхары лягеру зь вялікім задавальненьнем выслухалі даклад сп. інж. Глазкова й дзякавалі яму гучнымі воплескамі.

Я. К-скі.

«ЖЫЦЬЦЁ»

Пад такім дэвізам паўстала ў Лёндане «Беларускае Хрысьціянскае Акадэміцкае Аб'яднаньне» — арганізацыя, сябрамі якое могуць быць Беларусы — хрысьціянскага веравызнаньня, з закончанаю й незакончанаю акадэміцкаю асьветаю, а таксама кандыдаты ў студэнты, г. зн. усе, што маюць матуру.

Заданьне арганізацыі — паглыбленьне веды сяброў, а таксама дапамаганьне ў здабыцьці веды.

Вітаючы новую арганізацыю, выказваем пэўнасьць, што яна згуртуе ладны лік нашае інтэлігенцыі й прынясець карысьць як усяму нашаму грамадзтву, так і сваім сябром.

Адрас арганізацыі: 21 The Oval Hackney Rd., London E 2.

«ГОЛАС БЕЛАРУСОЎ» БОЛЬШ НЯ ВЫХОДЗІЦЬ

Пасьля выданьня пяцёх нумароў орган беларускае групоўкі Шлезьвіг-Гольштайн «Голас Беларусоў» пакінуў выходзіць у сувязі з паўстаньнем новага беларускага асяродку ў Маервіку, дзе будзе выдавацца тыднёвы часапіс заміж месячніка «Голасу Беларусоў».

«ЛЕТАПІС»

Пад гэтакім назовам пачаў выходзіць у Шлезьвіг-Гольштайн беларускі часапіс. Ужо выйшла два нумары. Другі нумар прысьвечаны Палесьсю.

АДВАЁЎВАЕМ ЛЯГЕРЫ

Паводля загаду ангельскіх уладаў, на тэрыторыі цэлае зоны адбываюцца выбары новых камандантаў лягераў.

3-га лютага вызначылі выбары і ў нашым лягеры Люізэнбэргу (Шлезьвіг-Гольштайн). Лягер наш мяшаны, на 800 чалавек каля 300 Беларусаў, колькі дзесяткоў Украінцаў і іншых.

Цэлы лягер кіраваўся камісарычным камандантам. Беларусы, галоўна каталікі з Налібокаў, якіх у нас 250 чалавек, ніякіх правоў ня мелі, бо пісаліся яшчэ Палякамі й езьдзілі па іх розныя «фоксы», як хацелі.

Не зважаючы на інтэрвэнцыю сваім часам Беларускага Камітэту ў УНРРА, Беларусаў ня вылучылі ў васобную групу або лягер, і ўсё заставалася пастарому аж дагэтуль.

Але ўрваўся цярпец і нашым Беларусам. Калі ўлады не захацелі вылучаць Беларусаў у васобную групу ў лягеры із сваім кіраўніцтвам, дык мы тады пастанавілі выставіць кандыдатуры Беларусаў на агульнага каманданта лягеру й на ягонага заступніка.

На каманданта выставілі кандыдатуру сп. Францішка Адамцэвіча з Налібокаў, а другога сп. Камінскага Аляксандра.

У часе галасаваньня, у якім узяло ўдзел 60% вырослага жыхарства лягеру, у тым блізу што ўсе Беларусы, 60% усіх галасаў пала на беларускага кандыдата сп. Адамцэвіча, які такім прадкам стаўся за каманданта лягеру. Разумеецца, абураныя польскія дзеячы спрабуюць апратэставаць у мясцовым Дыпаксе выбары й не дапусьціць «беларусізацыі» нашага лягеру. Але Беларусы наважылі гэтым разам стварыць із Люізэнбэргу беларускі лягер і будуць дамагацца высяленьня усіх сьлензакоў і «фоксаў» у польскія лягеры.

Першай справай новага каманданта павінна быць зьмена кіраўніка мясцовае школы й ператварэньне яе на школу для беларускіх дзетак.

Перадшкольле ужо абсаджана Беларускамі. У майстроўных шаўцы й краўцы — таксама налібоцкія Беларусы. Днямі, па зацьверджаньні каманданта Дыпаксам, пачнецца абсаджваньне Беларусамі лягернае адміністрацыі.

Налібок.

ІЗНОЎ ГУЗІК...

У лягеры Тэль-Экэрнфіёрдзе надовечы адбыліся перавыбары старога каманданта. У лягеры 700 чалавек, але 300 зь іх Беларусы, а 150 Латышоў ды рэшта — Палякі.

Нажаль, сярод Беларусаў няма зусім інтэлігентаў, і адміністрацыю лягеру захапілі Палякі-фольксдойчы («фоксы»), якія цяпер робяцца ура-польскімі патрыётамі. Вось як прыйшло да выбараў, дык агенты пана Гузіка — каманданта лягеру абходзілі баракі й страшылі Беларусаў, што калі ня будуць галасаваць за Гузіка — дык іх усіх пададуць, як савецкіх грамадзянаў і выдадуць бальшавіком. Разумеецца, што пасьля гэткага абрабленьня выбіральнікаў камандантам застаўся ізноў Гузік, бо іншых кандыдатаў не знайшлося. Але Беларусы ўсе-ж выбары збайкатавалі, уважаючы, што яны — асобная група, і дамагаюцца свайго асобнага каманданта групы.

К.

АД ЗОННАГА КАМІТЭТУ

Беларускі Камітэт на Амэрыканскую Зону перад каляднымі сьвятамі зьвярнуўся быў з заклікам да ўсіх лягераў і групаў свае зоны зьбіраць і пересылаць нашаму Камітэту ахвяры на сьвяточныя падарункі для вязьняў і хворых, што лечацца ў санаторыях і шпіталях. На заклік адгукнуліся толькі лягеры Віндышбэргердорф і Остэргофэн, дзе грамадзянства злажыла ахвяры, зь якіх Камітэт нарыхтаваў 27 пачак (3 для вязьняў і 24 для хворых) і пераслаў іх зарэгістраванным у нашым Камітэце. Спадзяёмся, што ўсе іншыя лягеры й групы зробяць тое самае, хоць із спазьненьнем, і зложаць сваю сьціплую ахвяру для нашых суродзічаў, што ў бядзе. Ахвярадаўцам Камітэт гэтаю дарогаю складае шчырую падзяку.

Беларускі Камітэт.

ШУКАЮЦЬ...

Кошт абвесткі — па аднэй марцы за кажнае паасобнае слова. Аплата наперад.

Маці **Дуброўскую** Аляксандру й сёстраў Люсю й Вольгу — Сяргей. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Ігнашовага Лаўрына й братоў — родзічы й знаёмыя ў Італіі. Весткі на адрыс адміністрацыі «Бацькаўшчыны».

Заблоцкую Вольгу зь дзіцем — Арэшка Ал. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Братоў **Валодзю** й **Геню Філіповічаў** — Філіповіч Мікалай. Весткі на адрыс: Mike Filipovith, 41 Witehead Ave, South River, New Jersey USA.

Гулевіча Ільлю зь Вялейскага павету, Вязанскае вол., сяла Палячычы, нар. 1927 г., вывез. Немцамі ў 1944 г. — бацькі. Весткі на адрыс: Northeim (Han.), Camp A. 281. DP Assembly Center B.A.O.R. (Brit. Zone).

Жыхароў г. Рагачэву і ваколічных сёлаў — Краўцоў Віктар Весткі на адрыс: Mr. Kravciv Victor, Camp 80 B 292200 Horbling Sleaford Lincolns England.

Whiteruthenian Newspaper „The Fatherland"
Authorized by Headquarters European Command Civil Affairs Division APO 757, A. G. 383, 7 GEC-AGO.
Administration — (13b) Osterhofen, Ndby., Whiteruthenian D. P. Camp.
Printed by: Hls & Maier, Dingolfing, Bruckstraße 99.